

STRATEGII PEDAGOGICE PRIVIND ASIGURAREA EDUCAȚIEI ECOLOGICE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREȘCOLAR

BUZENCO Aurica, dr., lector univ., Catedra PEP, UST

POGORENCO Tatiana, studentă, gr. 105, Pedagogie preșcolară, UST

MUNTEANU Olga, studentă, gr. 43, Pedagogie preșcolară, UST

Rezumat. *conținutul articolului demonstrează importanța și eficacitatea educației la preșcolari în formarea, educarea și dezvoltarea cunoașterii, conștiinței, participării, deprinderilor, atitudinilor de protejare a mediului, de dezvoltare a spiritului de responsabilitate față de natură. Antrenând copii în diverse acțiuni: excursii, acțiuni practice de colectare a materialelor refolosite, valorificarea sau utilizarea lor în alte scopuri, le vom dezvolta spiritul de inițiativă, a deprinderilor de cercetare, a răspunderii pentru lucrul făcut, a curiozității.*

Abstract: *the content of the article demonstrates the importance and effectiveness of preschool education in the formation, education and development of knowledge, awareness, participation, skills, environmental protection, development of a sense of responsibility towards nature. By involving children in various actions: excursions, practical actions of collecting reused materials, capitalizing on their use for other purposes, we will develop their spirit of initiative, research skills, responsibility for work done, curiosity.*

Cuvinte cheie: *educație pentru mediu, preșcolari, strategii, educare.*

Keywords: *environmental education, preschoolers, strategies, education.*

„Pe copil îl educa tot ce îl înconjoară: câmpul, pădurea, râul, marea, munții, rândunelele, cucul.” C. Mihăiescu

Educația ecologică se bazează pe experiențele din primii ani de viață. Aceste experiențe joacă un rol foarte important în formarea atitudinilor, a valorilor și a comportamentelor pe care le va avea copilul pe tot parcursul vieții (de exemplu, dacă îl învățăm pe copil de mic să nu arunce pe stradă ambalaje, ci în coșurile de gunoi, comportamentul lui va fi același și peste 10-20 de ani).

Din păcate, copiii petrec din ce în ce mai puțin timp în natură, specialiștii ajungând să vorbească despre deficitul de natură, fenomen care poate explica numărul mare de probleme emoționale și de comportament în rândul copiilor. Părinții și cadrele didactice au rolul de a permite copiilor să petreacă mai mult timp în aer liber și în natură, punând accent pe educația ecologică.

În prezent omenirea se confruntă cu o serie de probleme globale, una din cele mai importante fiind degradarea mediului înconjurător, ca rezultat al activității umane. Acțiunea omului asupra naturii a condus la deteriorarea unor vaste ecosisteme naturale, la epuizarea solurilor și a resurselor de apă potabilă, la despăduriri intense, dispariția unor specii vegetale și animale, poluarea globală a

mediului, apariția efectului de seră, care a declanșat încălzirea planetară, la formarea ploilor acide, extinderea deșerturilor etc. [2].

Având ca scop formarea atitudinii de protejare a mediului, de dezvoltare a spiritului de responsabilitate față de natură, *educația ecologică* trebuie să fie un proces care să înceapă de la vârsta preșcolară. Scopul fiind acela de a oferi fiecărui preșcolar posibilitatea de a manifesta o atitudine responsabilă, personală, față de mediul înconjurător. Orice copil poate deveni prieten al naturii cu condiția să respecte natura. Toate aspectele noi stârnesc curiozitatea copiilor, fapt ce se manifestă prin multiplele întrebări pe care le pun este necesar să îl facem pe copil să înțeleagă că în natură totul este folositor. Este necesar că, încă din perioada preșcolară, copiii să cunoască natura și să înțeleagă legile care o guvernează, deoarece este și necesară, dar și posibilă formarea unei atitudini ecologice la aceasta vârstă.

Esențial al educației ecologice la preșcolari este de a le forma bazele unei gândiri și atitudini centrate pe promovarea unui mediu natural propice vieții, de a le dezvolta spiritul de responsabilitate față de mediu. Aceasta este vârsta la care începe formarea viitorului cetățean al planetei din toate punctele de vedere, iar particularitățile de vârstă permit mai ușor trezirea în copii a sentimentelor și atitudinilor pozitive față de mediu, precum și formarea și dezvoltarea conștiinței ecologice și implicit a unui comportament adecvat. Curiozitatea, dorința de a imita adultul, răspunsul emoțional puternic sunt câteva dintre caracteristicile vârstei preșcolare care facilitează educația ecologică în grădiniță. La acestea se adaugă faptul că, în contextul social prezent, noi educatoarele avem un rol aproape la fel de important ca părinții în educația copilului, întrucât el petrece adesea mai mult timp la grădiniță decât acasă. În prezent „cei 7 ani de acasă” tind să devină „cei 3 ani de la grădiniță”, deși rolul educației parentale nu poate fi suplinit.

Particularitățile de vârstă ale preșcolarilor permit formarea și dezvoltarea cunoștinței ecologice și implicit, a unui comportament adecvat. Antrenând copiii în diverse acțiuni: excursii, acțiuni practice de colectare a materialelor re folosibile, valorificarea sau utilizarea lor în alte scopuri.

La orele de abilități practice, la decorarea clasei și a locuinței, acțiuni de igienizare a curții grădiniței, a parcului, a locului de joacă sau a unui colț de pădure, vizite la grădina zoologică, lecturi despre plante, animale, poluarea solului, a apei și a aerului. În cadrul activităților de educare a limbajului, educație pentru societate, acțiuni de recunoaștere și colectare a plantelor medicinale, vom realiza o dezvoltare a spiritului de inițiativă, a deprinderilor de cercetare, a răspunderii pentru lucrul făcut, a curiozității.

Educația ecologică are la bază cinci obiective:

- ***Conștientizarea.*** Copiii sunt ajutați să dobândească o înțelegere și o sensibilitate față de întreg mediul înconjurător și problemele lui.

- Cunoașterea.* Copiii obțin cunoștințe privind funcționarea mediului, interacțiunea copiilor cu mediul, despre cum apar și cum pot fi rezolvate problemele legate de mediu.
- Atitudinea.* Copiii își însușesc un set de valori și sentimente de grijă pentru mediu, pentru menținerea calității lui.
- Deprinderea.* Copiii sunt îndrumați să obțină abilități necesare identificării și investigării problemelor mediului și să contribuie la rezolvarea problemelor acestuia.
- Participarea.* Copiii capătă experiență în utilizarea cunoștințelor și abilităților dobândite, în vederea luării unor acțiuni pozitive și bine gândite care vor conduce la eradicarea problemelor mediului.

Vârsta preșcolară este vârsta întrebărilor. Pe parcursul desfășurării activităților de educație ecologică ne confruntăm cu întrebări de genul: „de ce este iarba verde?”, „unde pleacă berzele?” dar și „de ce să nu arunc gunoiul într-un singur loc?”. Aceste întrebări trădează un interes pentru realitatea mediului înconjurător, iar pentru o educație ecologică eficientă trebuie să oferim copiilor răspunsurile pe care le cer, atât privitor la fenomenele și procesele din natură, cât și la justificarea atitudinii și conduitei pe care dorim să le-o dezvoltăm [2].

În curriculum pentru educația timpurie, dimensiunea Educația pentru mediu face parte din domeniul Științe și tehnologii. Competențele specifice ce ar trebui dezvoltate la copii sunt:

- *Recunoașterea și descrierea componentelor, fenomenelor, proceselor, relațiilor din mediul înconjurător, demonstrând corectitudine*(activități de denumire a vremii, jocuri prin care să descopere fenomenele naturii, activități de recunoaștere a corpului uman, activități bazate pe conversație, pe jocuri interactive,).
- *Aplicarea metodelor și instrumentelor de exploatare-investigare a mediului înconjurător, dând dovadă de interes și curiozitate în colectarea rezultatelor,* (Jocuri de familiarizare, de comparare, cu trăsăturile obiectelor, ființelor, fenomenelor, activități bazate pe jocuri senzoriale, de recunoaștere prin formulare de întrebări);
- *Adoptarea unui comportament adecvat în mediul înconjurător, manifestând responsabilitate și atitudine pozitivă față de acesta* (jocuri de recunoaștere a principalelor reguli de protecție a mediului înconjurător, activități practice de menținere a ordinii în mediu, de dezvoltare a dragostei față de ființele care ne înconjoară).

Intercorelarea dimensiunii *Educație pentru mediu* cu alte dimensiuni ale domeniilor de activitate:

Educație pentru sănătate:

- Explicarea funcțiilor benefice sau dăunătoare ale anumitor alimente pentru organismul uman (*Ex. fructe, legume-vitamine, plante otrăvitoare- pericol*)
- Recunoașterea produselor alimentare sănătoase\ nesănătoase și optarea pentru consumarea zilnică a fructelor și legumelor.

Educația pentru societate:

- Demonstrarea spiritului de cetățean prin luare deciziilor și respectarea codurilor de conduită, a valorilor și regulilor stabilite (*ex. cultivarea valorilor de bunătate, grijă; formarea conduitei ecologice*).

Educația pentru limbaj și comunicare:

- Recunoașterea unor surse sonore (persoane, jucării, viețuitoare, obiecte) din mediul apropiat după sunetele produse.
- Descrierea detaliată, logică, clară, a unor obiecte, imagini/carduri, vietăți, personaje, după diferite criterii, aspecte.
- Desprinderea semnificației globale dintr-o imagine/serie de imagini care prezintă întâmplări, fenomene, evenimente cunoscute.

Formarea reprezentărilor elementare matematice:

- Identificarea principalelor însușiri ale obiectelor: formă, mărime, culoare, etc. (*vârsta de 1,5-3 ani*)-(*ex. copii explorează fructele, legumele, animalele preferate din mediu apropiat, astfel percepând mai ușor însușirile lor*);
- Trierea și gruparea corpurilor în funcție de un anumit criteriu (mărime, culoare, categorie);
- Identificarea formei obiectelor (*Ex, descrierea formelor specifice unui fruct, legumă etc.*);
- Determinarea părților zilei (dimineață, amiază, seară, noapte) și a succesiunii acestora în baza activităților zilnice și a schimbărilor existente în natură (*vârsta 3-5 ani*);
- Identificarea formele geometrice în modele și în forma obiectelor mediului înconjurător (cerc, triunghi, pătrat, dreptunghi, sferă, cub), *vârsta 5-7 ani*;
- Identificarea succesiunii evenimentelor, zilelor (ieri/azi/mâine), zilelor săptămânii, lunilor anului și anotimpurilor;
- Utilizarea instrumentelor și unităților de măsură a timpului (ziua, săptămână, lună, anotimp, oră, minut) pentru a stabili durata unor acțiuni/evenimente;
- Distingerea direcției de mișcare și de deplasare a unor ființe/corpuri.

Educația plastică:

- Recunoașterea culorilor primare în mediul înconjurător și în lucrările de artă (*vârsta de 1,5-3 ani*);
- Realizarea unor colaje din diverse materiale (*ex: materiale din natură*);
- Distingerea formei, mărimii ale unor obiecte din natură sau confecționate (*vârsta de 3-5 ani*);
- Utilizarea materialelor din natură și a celor reciclabile la crearea unor colaje și forme volumetrice (*vârsta 5-7 ani*) [4, pp.18-109].

Educația ecologică este importantă la toate vârstele în special la vârsta preșcolară acest lucru este stipulat și în *Standardele de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani*. Putem forma reprezentările elementare ale *Educației pentru mediu* în corelare cu toate *Domeniile de dezvoltare*:

Dezvoltarea fizică și fortificarea sănătății:

Indicatorul:

27. Merge, aleargă desculț prin iarbă, nisip, pietriș.

39. Poziționează corpul și membrele în mod corespunzător, pentru a imita ceva sau pe cineva, pentru a executa o mișcare.

79. Lipește fragmente din hârtie, elemente din natură și materiale reciclabile, pentru a crea o imagine.

99. Imită animale\ personaje din povești prin mișcare, sunete, îmbrăcăminte etc.

Dezvoltarea personală , emoțională și socială:

Indicatorul:

216. Manifestă emoții față de persoane cunoscute, animale sau jucării, folosind expresii non-verbale și verbale.

270. cere ajutor adulților cunoscuți din comunitate, nemijlocit în situații de pericol(în caz de calamități).

364. Începe să înțeleagă impactul activității umane asupra mediul naturalist social.

Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii:

395. Folosește cuvinte care desemnează animale, jucării, mâncare.

400. Recunoaște și numește obiecte, ființe ce sunt prezentate în bază imaginilor.

432. Descrie obiecte, ființe recurgând la gradele de comparație ale adjectivului(frumoasă, mai frumoasă, cea mai frumoasă).

536. Utilizarea imaginii ca surse de informație și semne pentru completarea calendarului naturii.

Dezvoltarea cognitivă:

Indicatorul:

558. Explică efectele apărute în urma unor interacțiuni cu obiecte, persoane, fenomene.

589. Identifică, cu sprijin, categorii de obiecte, ființe.

640. Stabilește succesiune zilei cu noaptea.

643. Identifică părțile zilei și succesiunea zilelor, în baza activităților zilnice și a schimbărilor existente în natură.

648. Folosește corect unitățile de măsură a timpului (zilele săptămânii, lunile anului, anotimpul, ora) [5, pp.14-84].

Pe teritoriul grădiniței noastre există copaci, arbuști, flori , pe care le observăm împreună cu copiii evoluția. De asemenea, avem un butuc vechi și cărări de furnici. Primăvara trecută, am plantat o parcelă de ierburi terapeutice, precum: gălbenele, mușețel, iar vara am avut posibilitatea să urmărim împreună cu copiii viețuitoarele de pe această pajiște — fluturi și gărgărițe, am plantat legume, precum roșii, ardei iar la sfârșitul verii am strâns roada și am preparat salată.

În timpul plimbărilor la aer, familiarizăm copiii cu schimbările care se produc în natură în funcție de anotimp, analizăm copacii, zăpada, nisipul. Pe lângă aceasta, atunci când ne plimbăm eu organizez diferite jocuri: „Găsește-ți perechea (coronițe cu fructe și legume sau flori), „Ziua și noaptea”, „Flori vesele și triste”, „Greierașul”, „Ce ai pescuit?” etc.

Copiii sunt încurajați să desfășoare și alte activități în aer liber (grădinărit, acțiuni de îngrijire a parcurilor și spațiilor verzi, excursii în natură), „experiențe” ce pot avea funcții educative și recreative. Natura în sine oferă în orice anotimp și pe orice vreme oportunități ample de învățare și joacă.

În cadrul activităților cu copiii din grupele pregătitoare, noi organizăm lecturi de literatură artistică, care permite lărgirea orizonturilor, a educa atitudinea corectă față de natură și simțul frumosului.

O plimbare prin parc, un urcuș pe un deal, o excursie sunt tot atâtea posibilități de a intra în contact cu natura. O experiență trăită în natură, nemijlocit, este foarte importantă pentru un copil, valorând mai mult decât orice explicație, imagine colorată sau un filmuleț video. După fiecare excursie copiii își amintesc de experiențele trăite și discută despre ele, imagini, situații care le vin în minte, și răspund la întrebări de genul: „Ce ai descoperit? Ce ai simțit când ai pus mâna pe el/ea? Cum arăta? Se mișca? Sărea? Se târa? Alerga?”. La plimbare sau în excursie pot fi luate o hârtie, un creion, un aparat de fotografiat. În timpul excursiilor sunt încurajați să nu rupă crengi, frunze, flori, doar pentru că sunt frumoase, ori pentru a le mirosi o clipă. Din obiectele luate de la fața locului (pietricele, frunze, conuri) alcătuim un jurnal de călătorie, care este răsfoit din când în când de copii. Activitățile de educație ecologică trebuie să se desfășoare într-o atmosferă relaxantă, unde interesul și comunicarea să încurajeze inițiativele, prin joc, copiii ajung să recunoască, să înțeleagă și să iubească natura, să-i pătrundă tainele și să o protejeze, să pună bazele formării și dezvoltării conștiințelor ecologice [2].

Formarea comportamentului ecologic la preșcolari în cadrul activităților pe care le-am desfășurat l-am realizat folosind diferite mijloace prevăzute de programă:

- Lectură după imagini, convorbiri, lectura educatoarei;
- Jocuri didactice, povestiri, scenete;
- Proiect de diafilme;
- Parada costumelor ecologice.

Jocul - principala metodă și formă de organizare a activității copiilor în grădiniță. În perioada rece a anului, educatorul trebuie să atenționeze copiii cu referință la realizarea respirației pe nas și nu pe gură. În anotimpul iarna nu se recomandă să organizăm jocuri foarte dinamice, în urma cărora se intensifică respirația și copiii ar începe să respire pe gură. Dar, nici excluderea totală a unor astfel de jocuri nu este recomandată. Dacă temperatura aerului e mai joasă de - 5, nu se recomandă jocuri cu strigături.

Modelarea-metodă practică de cunoaștere a mediului. Modelarea face vizibilă legăturile, proprietățile obiectelor, care mai înainte erau inaccesibile pentru percepția directă, dar care sunt esențiale la înțelegerea structurii corpurilor, proceselor și fenomenelor naturale. Modelările sunt o completare a observărilor, efectuate pe lot sau în ungherul naturii. Contribuie la perfecționarea diferitelor aspecte ale activității intelectuale ale preșcolărilor, la dezvoltarea conștiinței lor ecologice.

În acest context exemplificăm prin observările dirijate cu tema „Crizantema și tufănică”, „Ghiocelul și vioreaua”, „Roșia și ardeul”. Copiii au văzut și au înțeles că plantele (flori, legume) au nevoie de aer, apă, căldură și lumină pentru a se menține în viață. Ca experiment la această temă am ținut o plantă (crizantema) la întuneric. Ea a devenit palidă, gălbuie, frunza ofilindu-se. Le-am explicat copiilor că acest fenomen de ofilire a plantei apare numai când planta este crescută în întuneric în condiții necorespunzătoare dezvoltării vieții. Pentru veridicitatea experimentului am readus planta în condiții de lumină și căldură și copiii au observat că încet, încet planta își revine la culoarea normală. În acest fel, am demonstrat copiilor că plantele au nevoie și de lumină, căldură, pentru a se dezvolta, pentru a crește.

La aceasta vârstă încercăm să formăm obiceiuri pozitive, precum: închiderea becului atunci când e suficientă lumină, separarea hârtiei și a altor deșeuri în vederea reciclării, oprirea apei în timpul spălării dinților, protejarea spațiilor verzi, a animalelor abandonate etc.

Un impact deosebit îl au zilele dedicate special unei teme privind natura și protejarea ei, unde noi educatorii ne străduim să venim cu activități suplimentare:

- 21 martie – Ziua Internațională a Pădurii,
- 22 martie – Ziua Internațională a Apei,
- 1 aprilie – Ziua Internațională a Păsărilor,
- 22 aprilie – Ziua Pământului,
- 5 iunie – Ziua Internațională a Mediului,
- 8 iunie – Ziua Mondială a Océanelor,
- 4 octombrie – Ziua Internațională a Protecției Animalelor,

Transmiterea unor informații despre ecologie, dobândirea unor cunoștințe despre relația om-mediul, educarea unor comportamente și conduite civilizate față de mediul ambiant, formarea deprinderilor și obișnuințelor de a proteja mediul, îmbogățirea vocabularului activ cu cuvinte din

domeniul ecologic, cultivarea unor atitudini de investigare, cercetare, explorarea mediului, îngrijirea colțului viu din clasă sau grădiniță, curiozități din lumea plantelor și animalelor, cunoașterea plantelor și animalelor ocrotite de lege, participarea activă la acțiuni de ocrotire, conservare a naturii, a mediului înconjurător, recoltarea de plante medicinale și fructe benefice sănătății, contribuția copiilor la reciclarea materialelor re folosibile, însușirea unor cunoștințe, norme de comportare specifice asigurării echilibrului dintre sănătatea individului, sănătatea societății și a mediului, implicarea directă, activă în protecția mediului sunt obiective prioritare ce trebuie implementate pe tot parcursul procesului instructiv-educativ din grădiniță.

Uneori observăm în jurul nostru copii care, prin gesturi mici, dovedesc că sunt eco-cetățeni, mai buni decât adulții. Situații în care un copil de 7-8 ani ridică o hârtie aruncată la întâmplare de un adult și o duce la coșul de gunoi, destul de îndepărtat, demonstrează că educația ecologică realizată nu a fost în zadar. Iar educația copiilor se poate transmite și mai departe, prin ei se pot sensibiliza și adulții, părinți sau alți membri ai comunității, în vederea respectului și protejării naturii.

Concluzie

Noi ca educatori, avem sarcina de a trezi încă de la cea mai fragedă vârstă, curiozitatea și interesul pentru cunoașterea în domeniul ecologic. Copilul trebuie să fie stimulat pentru a desfășura activități cu caracter demonstrativ și experimental, implicarea lui în îngrijirea mediului cuprinzând, în primul rând acțiuni practice, în care exemplul să fie adultul, educat în spiritul respectului față de natură.

Bibliografie

1. Babov, V. Cunoașterea mediului: Cartea educatorului din grupa mare pregătitoare: 5-7 ani. Chișinău: Zuev Invest, 2015.
2. Benedek-Sîrbu, A-M. Îndrumar pentru educația ecologică în grădinițe. Sibiu, 2016, 134p.
3. Dragomirescu, E. Formarea comportamentului ecologic la preșcolari prin activitățile de educație ecologică. București 2008.
4. Guțu, V., Pavlenco, M., Mocanu, L., Clichici, V. Curriculum pentru educație timpurie. Chișinău: Lyceum, 2019.
5. Guțu, V., Vrînceanu, M. Standarde de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani. Chișinău: Lyceum, 2019 .